

Обставини справи

Заявник є громадянином Мексики, який зараз утримується під вартою у Сполученому Королівстві. Йому загрожує екстрадиція до Сполучених Штатів Америки, де його розшукують за федеральними обвинуваченнями в торгівлі наркотиками та їх контрабанді. Згідно з Рекомендаціями США щодо призначення покарань за ці злочини передбачено покарання у вигляді довічного позбавлення волі. Оскарження екстрадиції заявником у Високому суді було безуспішним.

Він скаржився на підставі статті 3 Конвенції, і Велика Палата ЄСПЛ дійшла висновку, що екстрадиція заявника до США не буде порушенням цього положення: заявник не надав доказів того, що є реальний ризик засудження його до довічного позбавлення волі без можливості умовно-дострокового звільнення.

Оцінка Суду

Рішення Великої Палати ЄСПЛ заслуговує на увагу, оскільки в ньому було роз'яснено, що відповідність Конвенції покарання у вигляді довічного позбавлення волі в третій країні, яка звернулась із запитом про екстрадицію, не має оцінюватися шляхом посилання на *всі* стандарти, які застосовуються до осіб, ув'язнених довічно, в Договірних Державах. Принципи, викладені у справі *Vinter and Others v. the United Kingdom* [ВП] щодо національного контексту, тією мірою, якою вони включають процесуальні гарантії, не застосовуються в контексті екстрадиції. Тому ЄСПЛ розробив адаптивний підхід для контексту екстрадиції, який передбачає двоетапний тест.

У справі *Trabelsi v. Belgium* ЄСПЛ застосував до контексту екстрадиції критерії, викладені у справі *Vinter and Others*. ЄСПЛ установив, що екстрадиція заявника порушуватиме статтю 3 Конвенції, тому що жодна з процедур, передбачених у запитуючій державі, не становить механізму перегляду, який спрямований на реабілітацію осіб, ув'язнених довічно, та який вимагав би від національних органів влади через певний час переконатись у тому, що їх подальше ув'язнення все ще може бути виправдане законними пенологічними підставами. У цьому рішенні ЄСПЛ відійшов від підходу, визначеного в *Trabelsi*, з таких підстав. По-перше, Велика Палата ЄСПЛ наголосила, що справа *Vinter and Others* не стосувалась екстрадиції і що важливо розрізняти контекст екстрадиції та національний контекст: в останньому правовий статус заявника є відомим, натомість у першому необхідна більш складна оцінка ризиків, особливо у випадках, коли заявник ще не був засуджений і попередній прогноз неминуче буде характеризуватися зовсім іншим рівнем невизначеності. По-друге, ЄСПЛ розмежував два складники стандарту *Вінтера*: матеріальне зобов'язання (гарантія того, що довічне позбавлення волі із часом не стане покаранням, яке не відповідатиме статті 3 Конвенції) та відповідні процесуальні гарантії (див. згадане рішення у справі *Vinter and Others*, §§ 120-122;

рішення у справі *Murray v. the Netherlands* [ВП], §§ 99-104: часові межі, критерії та умови необхідного перегляду, а також його характер й обсяг). Останні не є самоціллю, а слугують для того, аби запобігти порушенню матеріального зобов'язання Крім того, коли, з одного боку, національна система є відомою, то, з іншого, – для національних органів влади, які ухвалюють рішення щодо запиту про екстрадицію, може бути надмірно складним ретельне дослідження відповідного законодавства та практики третьої держави з метою оцінки ступеня їх відповідності цим процесуальним гарантіям. Безперечно, це було б надмірно розширеним тлумаченням відповідальності Договірної Держави в такому контексті. Зрештою, встановлення порушення статті 3 Конвенції (у зв'язку з відсутністю в запитуючій державі механізму перегляду, який відповідає Конвенції) може спричинити ризик того, що особа, проти якої висунуто дуже серйозні обвинувачення, ніколи не постане перед судом. Проте ідентичний висновок у національному контексті не підривав би законні пенологічні цілі ув'язнення, оскільки це не призвело б до дострокового звільнення відповідної особи, ув'язненої довічно. ЄСПЛ дійшов висновку, що наявність процесуальних гарантій, наданих особам, ув'язненим довічно, у правовій системі запитуючої держави не є необхідною умовою дотримання статті 3 Конвенції Договірною Державою, що здійснює передачу. Безумовно, Договірні Держави не несуть відповідальності згідно з Конвенцією за недоліки гарантій у системі третьої держави. Тоді як процесуальні гарантії краще підходять для національного контексту, матеріальна гарантія, яка є ключовою в судовій практиці, де застосовується прецедент *Вінтера*, може бути легко перенесена в контекст екстрадиції.

Надалі ЄСПЛ розробив адаптивний підхід для контексту екстрадиції, який передбачав два етапи. На першому етапі ЄСПЛ розглянув питання, яке не було досліджено в рішенні у справі *Trabelsi*: зокрема, має бути встановлено, чи надав заявник докази, які підтвердили б, що є вагомими підстави вважати, що в разі екстрадиції та засудження наявний реальний ризик призначення покарання у вигляді довічного позбавлення волі без можливості умовно-дострокового звільнення. У зв'язку із цим на заявника покладено обов'язок довести, що саме таке покарання може бути призначено (див. рішення у справах *López Elorza v. Spain*, *Findikoglu v. Germany* (ухв.)). Такий ризик буде легше встановити, якщо заявнику загрожує обов'язкове покарання у вигляді довічного позбавлення волі. Якщо зазначений ризик буде встановлено в межах першої частини дослідження, друга частина буде зосереджена на матеріальній гарантії стандарту *Вінтера*: відповідні органи влади держави, яка здійснює передачу, перш ніж дозволити екстрадицію, зобов'язані встановити, що в запитуючій державі є механізм перегляду покарання, який дає змогу компетентним органам державної влади розглянути питання про те, чи є зміни, які стосуються особи, ув'язненої довічно, настільки значними і чи досягнуто такий прогрес на шляху реабілітації під час відбування покарання, що означало б, що подальше тримання під вартою не може бути виправданим законними пенологічними підставами. Інакше кажучи, має бути встановлено, чи, починаючи з моменту призначення покарання, є механізм перегляду, який дає змогу

розглядати прогрес ув'язненого на шляху реабілітації або будь-яку іншу підставу для звільнення з огляду на його поведінку чи інші відповідні особисті обставини. ЄСПЛ наголосив на тому, що заборона жорстокого поводження, закріплена в статті 3 Конвенції, залишається абсолютною, зокрема в контексті екстрадиції, і неможливо провести розмежування між національним та екстериторіальним контекстами щодо мінімального рівня жорстокості, необхідного для відповідності порогу статті 3 Конвенції.

Це рішення також цікаве з огляду на спосіб, у який ЄСПЛ застосував *першу* частину цього тесту до ситуації, де заявнику не загрожувало обов'язкове покарання у вигляді довічного позбавлення волі. На думку ЄСПЛ, він мав продемонструвати, що в разі його засудження був реальний ризик того, що покарання у вигляді довічного позбавлення волі без можливості умовно-дострокового звільнення буде призначено без належного розгляду всіх відповідних пом'якшувальних і обтяжувальних обставин (див. згадані рішення у справах *López Elorza v. Spain*, *Findikoglu v. Germany* (ухв.)). Хоча ЄСПЛ спочатку звернувся до оцінки, проведеної національними судами, зрештою він дослідив докази, подані у зв'язку із цим, та встановив, що національні висновки є непереконаливими. ЄСПЛ не міг обґрунтовувати свою оцінку, посиляючись на можливе покарання, яке було б призначене заявнику, якби він визнав себе винним. Проте він вважав релевантними такі фактори: статистика вироків, обсяг дискреційних повноважень судді, який виносить вирок, можливість для заявника надати докази щодо будь-яких пом'якшувальних обставин, вирок, ухвалені щодо його співучасників, а також право заявника на оскарження будь-якого ухваленого вироку. ЄСПЛ підтвердив, що було багато факторів, які вплинули на ухвалення вироку, і до проведення екстрадиції було неможливо розглянути всі можливі сценарії, які могли б виникнути. Відповідно до обставин справи заявник не надав доказів наявності випадків, коли обвинувачених з такими ж судимостями було визнано винними у вчиненні подібних діянь та призначено покарання у вигляді довічного позбавлення волі без можливості умовно-дострокового звільнення. Отже, ЄСПЛ не мав потреби переходити до другого етапу нового тесту.

Висновок

Екстрадиція заявника до США не становила б порушення статті 3 Конвенції (заборона катування).

Рішення в цій справі ухвалене Великою Палатою ЄСПЛ 3 листопада 2022 року та є остаточним.